

§ I. — De contritione perfecta.

18. Q. 1. *Ex quo motivo contritio perfecta elicienda est?*

R. Contendunt plures ac merito probabiliter, actum perfectæ contritionis elici posse ex motivo cujuscumque attributi divini per peccatum offensi, v. g., justitiæ, sapientiæ, misericordiæ: ille enim qui diligit divinam justitiam, sapientiam, misericordiam, Deum ipsum jam diligit; cum hæc attributa non aliud sint præter ipsum Deum. Alii tamen communiter et probabiliter tenent actum contritionis perfectæ procedere ex solo motivo charitatis, divinæ nempe bonitatis per peccatum contemptæ, quatenus hæc complectitur omnes Dei perfectiones. Nam Tridentinum contritionem hanc *charitate perfectam* expresse dicit; atqui objectum charitatis est Deus, uti est infinita bonitas, id est radix et aggregatio omnium perfectionum¹.

19. Q. 2. *An contritio perfecta justificet ante Sacramenti Pœnitentiæ susceptionem?*

R. Affirmative: contritio perfecta orta nempe ex charitate prædominante, si conjuncta sit cum voto Sacramenti, justificat ante ejusdem Sacramenti susceptionem; nam actus contritionis perfectæ est actus formalis charitatis qui semper in Deum tendit, licet diversimode. Nempe actus contritionis perfectæ tendit in Deum per modum fugæ, quatenus homo detestatur peccatum uti summum malum ipsi Deo oppositum; actus vero charitatis tendit in Deum per modum consecutionis, uti summum bonum. Unde contritio est vera charitas: at *charitas operit multitudinem peccatorum*²; etenim Deum perfecte amare est cum ipso Deo conjungi, nam amor in unione consistit; sed conjunctio cum Deo necessario dis-

¹ Sess. XIV, cap. IV et can. V. Est tertia sententia illorum, qui contritionem docent eliciendam esse ex motivo bonitatis Dei tum absolutæ tum relativæ, quatenus nempe Deus est bonus in se, et bonus nobis. Hinc nonnulli Episcopi actui contritionis id addiderunt: *Me pœnitet, Domine, quia te offendi, qui es infinite bonus atque beneficus.*

² Petri IV. — *V. Liguori, Op. Mor., l. VI, n. 44, It. Bellarminus, De pœn., l. II, c. XIII.*

junctionem a peccato includit. Deinde damnata est hæc Baii propositio: *Per contritionem etiam cum charitate perfecta, et cum voto suscipiendi Sacramenti conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis aut martyrii, sine actuali susceptione Sacramenti.* Adde: si in Lege veteri contritio perfecta justificabat absque Sacramento; ergo etiam in Lege nova, cum ejus efficacia non sit imminuta. Hanc conclusionem fidei proximam vocat cl. Perrone.

Diximus: *Si conjuncta sit cum voto Sacramenti*; nam idem Tridentinum docet *reconciliationem ipsi contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam*¹. Sane peccata remitti nequeunt, nisi per medium a Christo institutum; atqui Pœnitentiæ Sacramentum est tale medium ad delenda mortalia post Baptismum patrata.

Dices: mulier peccatrix, de qua in Evangelio, perfecte erat contrita, cum accessit ad Jesum. Attamen Christus adhuc remittit ei peccata: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*². Ergo contritio etiam perfecta non justificat ante remissionem, seu Sacramenti susceptionem. — R. Christus illis verbis non ostendit, se mulieri post contritionem peccata remisisse; sed potius voluit coram hominibus declarare remissionem jam factam. Hinc in græco textu legitur: *Remissa sunt peccata multa.*

20. *Quid (quæres) si ista contritio sit tenuis et remissa?* Etiam in hoc casu contritio justificat ante sacramenti Pœnitentiæ susceptionem, si sit cum voto ejusdem. Hoc ita nobis arridet, ut oppositum judicemus cum Gonet, Lugo ac Vasquez omnino improbabile et falsum. Constat ex Scriptura, ubi legitur: *Deus charitas est; et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo*³; sed qui habet charitatem, etsi in gradu infimo, veram charitatem habet: ergo Deus in eo est, ideoque nullo mortali peccato potest esse coinquinatus. Constat ex Patribus: Chrysostomus scribit: *Ubi charitas est, omnia sublata sunt mala*⁴; at quamvis sit in gradu infimo, semper charitas est: neque magis et minus diversificant speciem.

Hanc ipsam quæstionem jam ita sibi Angelicus proposuerat: *Utrum parva contritio sufficiat ad deletionem magnorum peccatorum?* Et sic eam dissolvit: *Quælibet gratia gratum faciens delet omnem culpam mortalem; quia simul stare cum ea non potest. Sed quæ-*

¹ Sess. XIV, c. IV. — ² Luc. VII.

³ I Joann. IV. — ⁴ Hom. IV in Tim.

libet contritio (ergo tam magna, quam parva; tam vehemens, quam remissa) est gratia gratum faciente informata; ergo quantumcumque sit parva, delet omnem culpam¹. Ipsum autem loqui de contritione in genere, non autem conjuncta cum Sacramento, patet quia S. Doctor ne verbum quidem facit neque hic, neque in toto illo articulo de Sacramento Pœnitentiæ. Tandem idem probatur ex Tridentino, quod cum de contritione perfecta loqueretur, expresse docuit, contingere posse *contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur*². Ergo ex Tridentino dolor charitate perfectus jam peccatorem justificat ante susceptionem Sacramenti. Atqui omnis contritio orta a charitate prædominante et super omnia, licet remissa et minus vivida, est dolor charitate perfectus seu informatus.

Hinc etiam deducitur contritionem perfectam non esse necessariam ad Sacramentum Pœnitentiæ. Cur Christus Pœnitentiam instituit? ut *faciliori ratione communi hominum saluti consuleret*: ita Catechismus R.; at si contritio perfecta necessaria esset ad Sacramentum, profecto non amplius ita res se haberet.

21. Q. 3. *An contritio remittat non tantum culpam, sed etiam pœnam?*

R. Contritio remittit pœnam æternam; quia homo justificatus per contritionem nequit esse reus damnationis. Remittit etiam partem pœnæ temporalis pro mortalibus deletis vel venialibus debita juxta majorem vel minorem illius intensionem. Eruitur ex Tridentino³.

¹ Suppl. 3 p., q. 5, a. 5.

² Sess. xiv, c. iv. Volunt adversarii Concilium ibi non loqui de charitate quacumque, remissa videlicet, parvula et minus vivida: sed de intensa et forti, quia non est legendum *charitate*, sed *charitatem perfectam*. Quod tamen falsum est: nam præterquam quod in sincerioribus exemplaribus revera legatur *charitatem perfectam*, ita vocabula accipienda esse patet ex eo quod ibi Tridentinum dividat contritionem in perfectam et in imperfectam. Sed esto, quod vox *perfectam* respiciat charitatem, non contritionem; non inde consequens est Concilium ad justificationem extra Sacramentum requirere charitatem intensam. Caritas enim prædominans, etiamsi remissa nec multum intensa, semper est vera et perfecta charitas, quanvis intensa et vivida sit longe perfectior. Nam ut bene ait Tournely, perfectio vel imperfectio charitatis non sumitur ex majori vel minori intensione, aut remissione; sed ex motivo a quo oritur: nempe charitas *perfecta* oritur ex motivo bonitatis Dei, *imperfecta* ex motivis boni a Deo consequendi.

³ Sess. vi, c. xiv et can. xxx; et sess. xi, *De pœnit.*, c. viii et can. xii.

§ II. — De Contritione imperfecta seu Attritione.

22. Q. 1. *An attritio bona sit et utilis?*

NOTA. Ut status quæstionis plenius intelligatur, nonnulla de timore sunt præmittenda; cum timor sit qui attritionem parturit. Timor definitur: *Motus animi malum aliquod sibi imminens refugientis*. Vel est *mundanus*, quo quis magis refugit pœnam ab homine infligendam, quam Dei offensio-nem. Vel *naturalis*, quo quis duce natura, mala temporalia reformidat. Vel *supernaturalis* seu divinus, quo quis peccatum vitat, vel de eo dolet ob pœnas, quas sibi a Deo infligendas timet.

Timor supernaturalis subdividitur in *filialem* seu castum, in *servilem*, et in *initialem*. Audiatur Angelicus: *Quandoque autem homo propter mala quæ timet, ad Deum convertitur et ei inhæret. Quod quidem malum est duplex, scilicet malum pœnæ et malum culpæ: si ergo aliquis convertatur ad Deum et ei hæret propter timorem pœnæ, erit timor servilis: Si autem propter timorem culpæ, erit timor filialis: Nam filiorum est timere offensam Patris. Si autem propter utrumque, erit timor initialis, qui est medius inter utrumque timorem*¹.

Ipsè timor servilis iterum est vel *serviliter servilis*, ut si quis pœnam ita timeat, ut adhuc peccaret, si non esset pœna; vel *simpliciter servilis*, ut si quis timeat pœnam, et ob hunc timorem a peccato se absteineat, quin tamen habeat hic et nunc animum peccandi, si pœna illa non esset; sed ab hac cogitatione penitus abstrahit. Hoc posito.

R. Hic quæstio non est de timore mundano, cum sit vitiosus. Neque de timore naturali, qui non habet proportionem cum justificatione, quæ supernaturalis est. Neque de timore initiali aut filiali, utrumque enim bonum esse nemo negat; cum ab amore Dei procedat. Neque tantum de serviliter servili, qui etsi bonus in se, quia hominem a peccato anovet; subjective tamen malus evadit ob pravam illam animi dispositionem. Tota quæstio est de timore simpliciter servili, qui

¹ 2, 2, q. 19, a. 2.

secundum suam substantiam non importat, nisi timorem pœnæ. Lutherus contendit, illum esse malum, et attritionem ex illo ortam facere hominem hypocritam ac magis peccatorem: ex parte adhærent Baius, Jansenius et Quesnellus, qui timorem illum malum dicunt, nisi procedat a charitate. At catholica veritas docet, quod metus simpliciter servilis pœnæ (ex qua ipsa concipitur attritio) et honestus est, et a Deo inspiratur, et voluntatem peccandi excludit.

1. Honestus est; etenim Christus hunc timorem commendavit, et præcepit inquitens: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timeate eum, qui potest et animam et corpus perdere in gehennam*¹. Quem in locum Chrysostomus ait: *Quid gehenna gravius? sed hujus metu nihil utilius... Nisi bonus esset timor, non multos Christus impendisset sermones.* Merito ergo Tridentinum: *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccato abstinemus, peccatum esse aut peccatores pejores facere, anathema sit*².

2. A Deo inspiratur, ut patet tum ex illo Psalmi: *Confige timore tuo carnes meas*³; tum ex illo Christi Domini: *Ostendam vobis quem timeatis*⁴; tum ex Tridentino dicente attritionem ex tali metu conceptam esse *donum Dei et Spiritus sancti impulsus*⁵.

3. Peccandi voluntatem excludit, dicente Scriptura: *Timor Domini expellit peccatum*⁶. Unde Augustinus: *Timor*

¹ Matth. x. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 445.

² Sess. vi, can. viii. Quod si bona est attritio ex solo gehennæ metu concepta, a fortiori talis erit attritio concepta vel ex turpitudine peccati, prout nempe est contrarium pulchritudini justitiæ et legis æternæ; vel ex amore spei, cum hic finis sit nobilior. Neque dicas eum qui de peccato dolet propter gehennam, magis odisse gehennam, quam peccatum, proindeque magis detestari minus malum. Hoc etenim staret quidem, si comparationem institueret inter gehennam et culpam; sed ab illa comparatione abstrahit in casu nostro: nempe odio habet culpam propter gehennam, quin tamen attendat vel excludat aliud majus motivum. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 440.

³ Ps. xcvi. — ⁴ Luc. xii. — ⁵ Sess. xiv, c. iv. — ⁶ Eccl. i.

*iste, quo gehennam times et ideo mala non facis, continet te*¹. Sane qui vult efficaciter finem, vult etiam efficaciter media; ergo qui efficaciter timet gehennam, efficaciter quoque removet affectum peccati, qui ad illam conducit.

23. Q. 2. *An sola attritio sufficiat ad justificandum peccatorem?*

R. 1: Attritio quamvis bona sit, adeo et voluntatem peccandi excludat, tamen extra Sacramentum non justificat; justificatio enim consistit in perfecta conjunctione cum Deo: sed attritus, licet a creaturis discedat primosque conversionis ad Deum gressus exordiat, non adhuc tamen est perfecte ad Deum conversus. Unde attritio non confert, sed præparat tantum ad gratiam consequendam, ut Tridentinum docet²: sive est conditio prærequisita ad hoc, ut Sacramentum per gratiæ infusionem justificet.

R. 2: Conveniunt Theologi in affirmando attritionem sufficere in ipso Sacramento ad justificationem, si cum initio amoris jungatur; sed magna quæstio est, an hic amor inchoatus debeat esse charitas prædominans. Affirmant Antoine, Habert, Juvenin, Concina, Merbesius et alii pauci, qui dicunt talem amorem dici *inchoatum* sive initiatum, non quia non sit charitas, sed quia charitas est in gradu remisso; nam cum dolor oritur ex amore intenso, tum est contritio perfecta, quæ remittit peccatum extra Sacramentum: isti dicuntur *contritionistæ*. At sententia fere communis cum Alasia, Billuart, Croix, Frassen, Gonet, Lugo, Suarez et aliis, qui *attritionistæ* appellari solent, tenet charitatem prædominantem neque remissam requiri; sed sufficere attritionem, quæ oritur vel ex timore gloriæ amissionis, vel ex timore inferni (imo etiam temporalium pœnarum, in quantum istæ pœnæ sunt a Deo inflictæ, ut probabilis videtur), vel ex horrore erga peccati turpitudinem lumine fidei cognitam³. Quæ

¹ Serm. clxi, *De Verbo Dei*. — V. Bulla *Auctorem fidei*, prop. xxv.

² Sess. xiv, can. v.

³ An autem attritio remittat peccata venialia extra ipsum Pœnitentiæ Sacramentum, probabilis affirmandum est cum Suarez, Lugo, Gury et aliis; tum quia ex Tridentino variis modis venialia remitti possunt; ergo non sola contritio perfecta; tum quia vis remittendi venialia communiter cum Angelico tribuitur ipsis sacramentalibus, in quantum excitant motum reveren-

quidem attritio jam de se includit aliquod initium amoris Dei; nam ut ait Alasia, nemo est ita plumbeus, qui non incipiat illum diligere, a quo sperat sine ullo suo merito bonum maximum, nempe æternam beatitudinem.

Hæc nostra sententia post Tridentinum cum plausu ab omnibus Scholis fuit adoptata, ut asserit Benedictus XIV¹; et Alexander VII Decreto 5 maii 1657 ait, quod *hodie inter Scholasticos communis videtur*. Benedictus vero XIII in appendice ad Concilium Romanum, habet: « C'est aujourd'hui le sentiment commun que la douleur ou la contrition parfaite est bonne, mais n'est pas nécessaire pour la confession; la contrition imparfaite suffit. » Hoc porro attestando Pontifices consequenter testantur illam in Scholis haberi uti communiter certam, dum quisque scit, quod circa Sacramentorum valorem auctores non nisi opiniones moraliter certas pro praxi amplecti deberent² (B).

Probatur 1: Concilium Tridentinum postquam tradidit, contritionem *charitate perfectam* justificare ante Sacramentum actu susceptum, loquendo de attritione hæc declarat: *Quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit*³. Verba hæc nimis decretoria sunt; vocabulum enim *disponit* idem sonat ac *sufficit*: hoc aperte deducitur ex iis verbis: *Et quamvis sine Sacramento per se ad justificationem perducere nequeat, etc.*; quæ hanc exhibent consequentiam: *Ergo cum Sacramento bene perducit*: si enim Concilium aliter esset intelligendum, incongruenter fuisset locutum. Dein Tridentinum hic loqui de dispositione proxima, patet etiam, quia duplicem distinguit dispositionem ad gratiam recipendam: unam extra Sacramentum, et est contritio perfecta;

tiæ in Deum aut res divinas. Quod falsum esset, si ad venialia delenda requireretur perfecta contritio extra Sacramentum.

¹ De Syn., etc., l. VII, c. xiii. — V. Liguori, Op. Mor., l. VI, n. 440.

² Esto, quod etiam contritio si curanda; tamen non de necessitate Sacramenti, unde si non adesset, nec inquietari nec inquietare debemus; tanto minus pœnitentem uti indispositum rejicere.

³ Sess. xiv, c. iv.

aliam in Sacramento, et est attritio. Atqui contritionem ad gratiæ consecutionem extra Sacramentum assignat uti dispositionem proximam; ergo etiam attritionem habet pro dispositione proxima ad eandem gratiam recipendam in Sacramento. Tandem dicit contritionem in genere, quæ est *animi dolor ac detestatio de peccato commisso*, esse materiam vel quasi materiam Sacramenti; et postea dividit hanc ipsam in perfectam et imperfectam; ergo cum utrique competat contritionis definitio, sequitur quod etiam imperfecta *proxime disponat* ad gratiam consequendam.

Probatur 2: D. Thomas postquam dixit, quod *per solam contritionem dimittitur peccatum antequam absolvatur pœnitens*, statim subjungit: *Quandoque contingit, quod aliqui non perfecte contriti virtute clavium gratiam contritionis consequantur*¹. Distinguit ergo S. Thomas, prout distinguit Tridentinum, inter contritionem perfectam quæ justificat extra Sacramentum, et imperfectam quæ justificat in ipso Sacramento. Atqui hæc non alia potest intelligi quam attritio.

Probatur 3. ratione: Pœnitentia est Sacramentum mortuorum, et valet per se ad conferendam gratiam primam; ita ut Sacerdos pœnitentem absolvens illum non solum ostendat absolutum, sed revera et effective absolvat. Atqui si attritio, de qua loquimur, non sufficeret ad Pœnitentiam suscipiendam, sed ipsa charitas esset necessaria, omnes pœnitentes jam deberent accedere justificati; cum ex dictis omnis dolor proveniens ex charitate prædominante et super omnia, licet remissa et minus vivida, remittat peccatum etiam extra Sacramentum (C).

COROLLARIUM. — De proposito.

24. Propositum est *deliberata voluntas absolute statuens evitare peccatum in posterum*: differt a rigorosa promissione, a juramento et voto, quæ inducunt specialem et distinctam obligationem; non sic purum propositum. Confessarius porro ultra verum propositum, caveat ne a pœnitente exigat ali-

¹ Quodl. iv, a. 1.

quam rigorosam promissionem, juramentum, vel votum non peccandi de cetero : quia sæpius daretur ipsi occasio duplicis peccati.

Duplex autem distinguitur propositum : videlicet tum *explicitum* seu formale, quo quis nempe de futuro cogitans statuit non amplius peccare; tum *implicitum* seu virtuale, quod in ipsa contritione includitur, quin futurum tempus præ oculis habeatur. Propositum saltem implicitum est omnino necessarium, cum propositum sit omnino pars essentialis contritionis.

Q. 1. *An sufficiat propositum virtuale seu implicitum, inclusum nempe in ipso dolore? an vero requiratur explicitum et formale?*

R. Prima sententia cum Cajetano, Cano, Concina, etc., requirit propositum formale; quia licet dolor necessario includat propositum, tamen Tridentinum videtur requirere de facto formale propositum; cum dicat quod pars essentialis Pœnitentiæ sit *dolor cum proposito non peccandi de cetero* : at sicut dolor debet esse formalis et expressus, ita et propositum. — Secunda cum Anacleto, Laymano, Lugo, Viva, etc., dicit satis esse virtuale, si ipse dolor eliciatur ex motivo universali : hæc etiam fundatur in Tridentino, ubi dicitur, quod attritio si excludit voluntatem peccandi, jam disponit ad gratiam. Et eam tenet Benedictus XIII in Concilio romano, in quo approbavit Instructionem, ubi id traditur. — Tertia tandem sententia cum Bellarmino, Mazzotta, Holzman, etc., distinguit, et dicit quod si pœnitens nihil cogitat de futuro, ut contingere solet infirmis morti proximis, tunc sufficit propositum implicitum. Secus autem de eo, qui cogitat de futuro; quia juxta Tridentinum contritio continet tam cessationem a peccando, quam inchoationem vitæ novæ juxta illud ¹ : *Projicite a vobis prævaricationes... et facite vobis cor novum*; ergo utrumque curandum est.

Duæ ultimæ sententiæ sunt quidem probabiliores; sed prima non caret probabilitate, ideo in praxi sequenda : qui

¹ Ezech. XVIII. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. I, n. 51; et l. VI, nn. 432 et 450.

enim certo gravem culpam perpetravit, tenetur de ea confessionem explorare non tantum probabiliter, sed etiam certo validam. Ceterum hoc inquietare non debet; cum vix eveniat quod pœnitens vere contritus propositum etiam explicitum omittat; etsi ad hoc non reflectat, quod non est necesse ¹.

25. Q. 2. *Quas condiciones debet habere propositum?*

R. Propositum debet esse firmum, universale et efficax :

a. *Firmum*, id est requiritur, ut pœnitens habeat voluntatem deliberatam non relabendi in peccatum : et ita sit animo dispositus, ut nullius mali timore, nullius boni cupidine peccatum in posterum admittere velit; alioquin deficeret in sinceritate. Sed quid de eo, qui *asserit quidem se amplius nolle peccare; sed simul credit se esse relapsurum?* Layman, Suarez aliique putant hoc propositum dici posse satis firmum; quia propositum voluntatis minime relabendi consistere potest cum judicio intellectus de lapsu futuro ex cognita fragilitate. Verum oppositum omnino sequendum putamus cum Concina, Croix, etc. : nam licet concedamus firmum propositum voluntatis speculative consistere posse cum cognitione relapsus : in praxi tamen præbet certam suspicionem tale propositum non esse satis firmum. Nemo enim sciens, quod Deus suam gratiam coadjuvantem non denegat *facienti quantum in se est*, potest certo credere se ad peccata sua esse rediturum ².

¹ « Hic ante omnia advertendum rem valde difficilem esse, quod peccatores frequenter ex consuetudine in mortalia labentes, cum vero proposito ad Confessionem accedant. Quapropter in hoc Confessarius sedulo incumbere debet, maxime si pœnitens alicui vitio magnam habuerit adhesionem. » Ita Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 451.

² Aliud esset si non ageretur, nisi de timore relabendi. Nam ad verum propositum non requiritur ut nullus credatur secutus relapsus; sed satis est hic et nunc seriam adesse voluntatem non relabendi : cum bene possit stare voluntas resipiscendi cum timore relapsus ex mutatione voluntatis. Hinc verum habet propositum pœnitens, qui interroganti Confessario de voluntate non peccandi, respondit : *Fragilis sum, valde formido lapsum; non volo tamen casum*. Tunc recte se geret Confessarius, si talem pœnitentem priusquam absolvat, disponere studeat, ut speret, non per vires suas, sed per auxilium Dei a peccatis liberatum iri. Ceterum erraret confessarius qui renueret absolvere pœnitentem vere dispositum, quia illum prævidet relapsurum. Bouvier, Suarez, Liguori, etc. — V. Gousset, *Justification de la morale de S. Alphonse*, pag. 205.

b. *Universale*, id est ad omnia mortalia tum patrata tum quæ patrari possent, extensum. Secus adhuc placeret offensa Dei: *Pœnitentia*, ait Angelicus, *de peccatis mortalibus requirit, quod homo proponat abstinere ab omnibus et singulis*¹. Diximus: 1. *Ad omnia* juxta illud: *Quicumque autem totam legem servaverit, offendet autem in uno, factus est omnium reus*²; — 2. *mortalia*; nam de venialibus sufficit, ut pœnitens proponat (si ea solummodo habeat), se abstinere ab aliquo in specie, absque eo quod proponat se abstinere ab omnibus: cum venialia non excludant divinam amicitiam. Sufficit etiam firmiter et efficaciter velle minuere frequentiam et multitudinem venialium, quia propositum cadit saltem in aliquod ex illis. Attamen in praxi melius est elicere propositum de nonnullis determinatis venialibus, quæ maxime ex habitu patrantur, vel de aliquo genere venialium, v. g., de mendaciis dicendo: *Nolo amplius mentiri*, eique aliquod peccatum grave vitæ antea actæ adjungendo, ut dictum est de contritione; — 3. *tum patrata, tum quæ patrari possent*; nam vera ad Deum conversio esse nequit sine omnium peccatorum mortalium aversione. Ad quod quidem certo non requiritur, ut pœnitens omnia peccata resignat quæ patrari possunt in futurum vel de iis sigillatim cogitet; sed satis est, si generatim proponat se in posterum non amplius Deum esse graviter offensurum.

c. *Efficax*: id est aptum ad efficiendum quod proponitur. Ideo oportet, ut pœnitens non solum proponat peccatum vitare; sed etiam adhibere media ad illud vitandum idonea, et præsertim fugere occasiones proximæ: alioquin nugatoria esset respiciendi voluntas; esset enim de novo quærere periculum labendi. Attamen non semper verum est tunc solum propositum esse efficax, quando efficitur quod proponitur: secus quoties pœnitens relabitur, toties teneretur Confessiones repetere. Relapsus nempe non semper est signum mali propositi, sed sæpius duntaxat voluntatis mutatae; cum possit contingere, ut quis verum habeat amorem Dei ac firmum propositum non peccandi de cetero, et nihilominus statim

¹ 5 p., q. 87, a. 1. — ² Jac. II, 10.

peccet. Sic Petrus vere proposuerat mori potius quam Christum negare; tamen ad primam ancillæ vocem eum negavit¹.

Art. II. — De Confessione sacramentali.

26. Q. Quomodo definitur Confessio Sacramentalis?

R. Confessio sacramentalis, quam Græci *Exolomogesim* appellant definitur: *Accusatio propriorum peccatorum post Baptismum commissorum, legitime facta Sacerdoti competenti, ad eorum remissionem virtute clavium Ecclesiæ obtinendam*. Dicitur: 1. *Accusatio*, quæ nempe fit animo se reum demonstrandi: unde non sufficit mera historica narratio; 2. *propriorum peccatorum*, ut indicetur materiam Confessionis esse peccata propria, non ideo tentationes consensu carentes aut culpas alienas; 3. *post Baptismum commissorum*; quia peccatum originale, vel actualia ante Baptismum commissa clavibus Ecclesiæ non subsunt; 4. *legitime facta Sacerdoti competenti*, nempe facta cum debitis conditionibus coram Sacerdote, qui hac de re necessariam habeat jurisdictionem; 5. *ad eorum remissionem*: sicque Confessionis sacramentalis cognoscitur et finis et effectus; 6. *virtute clavium Ecclesiæ*, id est potestate a Christo Ecclesiæ tradita: ducitur similitudo a clavibus, quia peccatorum remissione et cœlum aperitur clausum, et clauditur infernus apertus.

§ I. — De Confessionis sacramentalis institutione.

27. Q. An Confessio sit juris divini, an humani?

R. Wicleffius sæculo XIV Confessionem omnino non abrogavit, sed eam dicebat tantum juris Ecclesiastici. Sæculo XV Petrus De Osma negabat Confessionem esse divino jure necessariam. Sæculo XVI Lutherus et Calvinus Confessionem auricularem (ut nempe in usu est in Ecclesia romana) vo-

¹ Aliud tamen esset, si pœnitens plerumque statim ceciderit, post duos nempe vel tres dies, quin aliquo modo tentationi obstiterit. Tunc enim videtur moraliter certus doloris ac propositi defectus. — V. Careno, *Delle regole*, ecc. Esami v, vi e vii.

luerunt esse juris mere Ecclesiastici, nec ante Lateranense IV habitum anno 1215 sub Innocentio III, institutam. Eam iccirco turpissimis dieteriis insectantur: Calvinus illam *tyrannidem* vocat: Lutherus *cruentissimam carnificinam*. Eorum vero discipuli, inter quos eminent Dallæus et Kemnitius, *tormentum Innocentianum*¹. Veniunt denique increduli et libertini, qui quamdiu passionibus obcæcati et viribus satis validi in hanc divinam institutionem debacchantur. Qui quidem docent vel peccatorum Confessionem esse inutilem, cum sola fides justificet; vel satis esse confiteri Deo; vel si quando necessaria dicitur Confessio, id intelligendum de Confessione publica quoad nonnulla gravissima et atrociora peccata.

Verum de catholica fide est, Confessionem sacramentalem omnium et singulorum mortalium post Baptismum commissorum esse divinæ institutionis ac necessitatis ad salutem².

Prob. 1: Ex SS. Litteris: Christus a mortuis excitatus insufflavit in Discipulos suos dicens: *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt*³. Quo tam insigni facto et verbis perspicuis potestatem remittendi et retinendi peccata, ad reconciliandos fideles post Baptismum lapsos, Apostolis, et eorum legitimis successoribus fuisse communicatam, certum est de fide divina. At hæc potestas nequit exerceri, nisi pœnitentium causa integre et plene cognita sit: sed hæc integra et plena causæ cognitio nullimode haberi potest, nisi pœnitentes in specie et singillatim sua ipsi peccata confiteantur;

¹ Habet Diarium *la Civiltà Cattolica*, ser. II, t. I. « Il y en a parmi les Anglicans (je parle d'Oxford, où se trouvent les hommes les plus instruits) qui croient à la confession: on est libre de se confesser ou non parmi eux; mais le ministre ne donne pas l'absolution, ne croyant pas que la pénitence soit un sacrement. Les étudiants sont obligés de communier tous les deux mois; mais ils sont libres de croire ce qu'ils veulent, et il arrive par là qu'au même moment des jeunes gens, croyant à la même religion, vont à la cène, les uns pour manger, les autres pour recevoir le Seigneur. »

² Hic proprie agimus de necessitate Confessionis, non de modo Confessionis faciendæ sive publice sive secreto. Primum attingit dogma; alterum disciplinam: disciplina tamen secretæ seu auricularis Confessionis semper fuit in usu, et non est aliena a Christi institutione ex dicendis infra.

³ Joann. xx; Matth. xviii. — V. Maldonatus, *De pœnit.*

ergo quo jure tradita est peccata solvendi ac ligandi potestas, nempe divino, eodem jure instituta et præscripta fuit peccatorum Confessio⁴. Hinc Tridentinum: *Si quis dixerit verba illa Domini Salvatoris: Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt, non esse intelligenda de potestate remittendi et retinendi peccata in Sacramento Pœnitentiæ, sicut Ecclesia catholica ab initio semper intellexit... anathema sit*⁵.

Neque 1. ea verba possunt referri ad prædicationem Evangelii, quæ salvat credentes, non credentes perdit. Et sane apud Evangelistas mandatum prædicandi omnino secernitur a mandato peccata remittendi et retinendi; et Christus vult quidem ut Evangelium prædicetur *omni creaturæ*; at non omnibus promiscue remittenda esse peccata, ait enim *quorum remiseritis*. — Neque 2. illa verba sunt intelligenda de privata injuriarum condonatione. Aliud enim est injuriam pati, condonare vel deferre; aliud accipere Spiritum sanctum ad peccata remittenda et retinenda: proprius et naturalis sensus pugnat, ut hæc duo confundatur. — Neque 3. laudata verba habenda sunt uti directa ad omnes Christi Discipulos, etiam mulieres, ideo et ipsas posse peccata dimittere, retinere; eo quod Joannis textus ubi datur illa potestas, meminit discipulos in genere. Cum in sacris Litteris Apostoli etiam *discipulorum* nomine aliquando indicentur, ideo videndum est ex contextu, ex loquendi modo et locis similibus, quando ipsi soli sub hoc nomine intelligantur: ipsos porro solummodo intelligi in præsentiarum, patet evidentissime ex ipso citato Joannis capite; ibi enim dicitur, quod *Thomas unus ex duodecim non erat cum eis, quando venit Jesus, dixerunt ergo ei alii Discipuli: Vidimus Dominum*⁵.

2. Ex traditione: quod universa semper tenuit et tenet Ecclesia et cujus nullum neque ab Apostolis reperitur exordium, illud a Christo Apostolis et ab Apostolis omnibus ubique Ecclesiis traditum rectissime creditur. Atqui ita se habet

⁴ Tota argumentatio est Tridentini, sess. xiv, c. 1 et v. « Il y en a peut-être qui ne savent pas que l'on ne peut ni remettre ni retenir ce que l'on ignore. Un juge, un magistrat, établi par la loi pour absoudre l'innocent et condamner le coupable, peut-il absoudre ou condamner sans procès, sans examen, sans rendre une sentence raisonnable et légale? » Casaccia.

⁵ Sess. xvi, can. iii. — V. Scheffmacher, *Lettres*, etc., vol. I, lett. 4.

⁶ V. Negri, *Errori di Luigi de Sanctis sul dogma della Confessione*, cap. II.

Confessio Sacramentalis. Quanquam vel ipsa traditio satis aperte notat Confessionis usum atque præceptum a dominicis verbis ortum ducere : *Quorum remisistis, etc.*

Hujus veritatis testes sunt 1. : omnia antiquissima et Latinorum et Græcorum et Orientalium Ritualia¹. Item sectæ omnes, quæ longe ante Innocentium ab Ecclesia catholica divisæ sunt, ut græci, armeni, æthiopes, hæresi velschismate infecti, apud quos hæc doctrina adhuc viget, uti a Christo Domino descendens.

Testes sunt 2. omnes Ecclesiæ Patres². — Sæculo I S. Clemens scribit : *Postquam e mundo exivimus, non amplius possumus ibi confiteri, aut pœnitentiam adhuc agere*³ : ubi loquitur de omni generatim peccatorum confessione. — Sæculo II S. Irenæus de mulieribus a Marco præstigiatore seductis refert, quod postea ad Dei Ecclesiam reversæ cum reliquo suo errore hoc quoque confessæ sunt. Aliæ autem hoc crimen confiteri veritæ a vita Dei desperaverunt : at non desperassent, si Confessionis usum non credidissent necessarium⁴. — S. Cyprianus, qui sæculo III floruit, sic pœnitentium Confessiones describit : *Animi sui pondus exponunt : salutarem medelam parvis licet et modicis vulneribus exquirunt*⁵. Hic agit S. Doctor de peccatis parvis et modicis, quæ non erant obnoxia pœnitentiæ publicæ, ideoque loquitur de Confessione vere sacramentali. — S. Gregorius Nissenus, qui vixit sæculo IV, sic peccatores hortatur : *Sume Sacerdotem ut patrem : audacter ostende illi, quæ sunt recondita : animi arcana tanquam occulta vulnera medico retege : ipse honoris et valetudinis tuæ rationem habebit.* Hic quoque agitur de Confessione illa, qua aperiuntur peccata secreta ; et ideo agitur de Confessione sacramentali. — Et sæculo VD. Augustinus ait⁶ : *Nemo sibi dicat, occulte ago, apud Deum ago,*

¹ V. Morinus, *De pœnit.*, app. — Natalis Alexander, *Dissert. polem. de Confess.*, l. III.

² V. Liguori, *Opera Dogmatica*, sess. XIV, c. v ; Bellarminus, Vitassius, Tournely, etc.

³ *Epist. II ad Corinth.*, cujus fragmentum nobis superest.

⁴ L. I, *Contra hæres.*, c. VI et XIII. — ⁵ *De lapsis.*

⁶ Homil. *In eos, qui acerbe judicant.*

novit Deus qui mihi ignoscat, quid in corde meo ago : ergo sine causa dictum est : Quæ solveris in terra, soluta erunt in celo ; ergo sine causa sunt claves datæ Ecclesiæ : frustramus evangelicum Dei, frustramus verba Christi. — Sæculo VI Joannes Patriarcha Constantinopolitanus inquit : *Per nostram vocem horum (peccatorum) remissionem dispensat et largitur (Deus), sicut per propriam vocem ipse declaravit, cum ita dixit : Quæcumque ligaveritis, etc. ; revela igitur... nihilque mihi cela eorum, quæ a te clam facta sunt.*

3. Testes sunt Concilia, ut Cabillonense anno 615, Trullanum 692 ; item Turonense, Remense, Parisiense, Maguntinum, Wormantense, etc., quæ omnia ante sæculum XII celebrata fuerunt. Merito ergo concludit Tridentinum : *Universa Ecclesia semper intellexit institutam etiam esse a Domino integram peccatorum Confessionem, et omnibus post Baptismum lapsis jure divino necessariam existere*¹. Et deinde definit : *Si quis negaverit Confessionem sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino, aut dixerit modum confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia catholica ab initio semper observavit, et observat, alienum esse ab institutione et mandato Christi, et inventum esse humanum, anathema sit*².

Mirum quod Protestantes contra hanc institutionem adeo insurgant ; cum illius vestigium vel in ipsa veteri Lege habeatur. Si quidem divinæ legis transgressores etiam tunc peccatum suum confiteri tenebantur : pro illis Sacerdos orabat, Sacrificium offerebat, et ita venia obtinebatur³. Imo vel apud ipsos gentiles in usu est Confessio, ut demonstrant Gaume, Martinet et alii. Imo ad hoc remedium suscipiendum ipsa natura nos impellit : homo enim levare se sentit peccati sui manifestatione ; remorsus extinguit et pacem, quam amiserat peccando, Confessione invenit. Unde si non adesset, adhuc libenter esset suscipiendam ; cum adeo vel ad ipsum bonum publicum conferat. Hinc pulchre Origenes : *Sicut tunc qui habent*

¹ Sess. XIV, cap. v.

² Sess. XIV, can. VI, VII et VIII.

³ Lev. v ; Num. v. V. Bible de Vence, dissert., v. v. : *Sur le Baptême de S. Jean.*

*intus escam indigestam, si vomuerint, relevantur; ita peccator... si sui accusator fiat, cum accusat seipsum et confitetur, simul evomit et delictum*¹ (D).

28. Dices 1 : *Nome sacramentalis confessio, nunc in usu, a Patribus in Lateranensi congregatis anno 1215 initium habuit? Ergo non est a divino mandato.*

R. Nihil absurdus; in eo enim Concilio, pro certo supposito dogmate Confessionis, tempus tantummodo illam suscipiendi determinatum fuit; cum tunc variæ essent hæc de re disciplinæ inductæ. Sane si hæc noviter tunc esset instituta et Patres de hoc disputassent et fidelium turbæ novitate concitatæ fuissent; nihil autem hujusmodi. Adde : Lateranense eodem modo loquitur de Eucharistia ac de Pœnitentia; si ergo tunc fuit primitus instituta Confessio, cur non etiam Eucharistia? quod tamen nemo dicit. Adde Ritualia, Concilia, Patres qui omnes ante Lateranense Confessionis sacramentalis doctrinam constanter retinuerunt. Adde facta plurima Confessionum, quas historia narrat longe ante illud Concilium : « Au onzième siècle, dit Gaume, un prêtre appelé Étienne, du diocèse d'Orléans, fut confesseur de Constance, épouse du pieux roi Robert; au dixième, saint Ulderic, évêque d'Angsbourg, confessait l'empereur Othon; au neuvième, Charlemagne avait pour confesseur Hildebrand, archevêque de Cologne; au huitième, saint Martin, évêque de Corbie, remplissait la même charge auprès de Charles Martel. Le premier concile d'Allemagne, tenu dans le même siècle (742), ordonne que chaque régiment aura un prêtre pour entendre les confessions des soldats; au septième siècle, saint Ansbert, archevêque de Rouen, était le confesseur du roi Thierry Ier. » S. Ambrosius, mortuus anno 397, Confessiones secretas excipiebat, et quoties quis apud illum lapsus suos confitebatur, ita Sanctus flebat, ut pœnitentem flere compelleret². S. Elgius sæculo VI Confessionem generalem vitæ suæ fecit apud Sacerdotem. S. Fructuosus abbas Complutensis anno 670 defunctus in regula Confessionem generalem præscribit novitiis, qui ante ingressum in monasterium graviter delinquerunt. Item S. Chrodegangus monasterium Clericorum regularium instituens versus annum 763 tempus agendæ Confessionis sacramentalis præscribit⁴, etc.

29. Dices 2. *Nonnulli Patres Confessionem abrogarunt; ergo illam non habuerunt divino jure institutam ac necessariam.*

¹ Hom. II in Ps. III. — V. Aubert. *La confessione difesa ed illustrata con fatti storici*. Modena, 1862, Torino.

² *Catéchisme de persévérance*, etc. — ³ Paulinus in ejus vita.

⁴ V. Scheffmacher, *Lettre à un gentilhomme protestant*.

R. Si Patres nonnulli videntur Confessionem in suis Ecclesiis abrogasse, id non de sacramentali Confessione accipiendum; sed de publica, quæ tunc erat in usu, quamque abrogarunt; quia aliquando erat occasio scandali: talis fuit illa, quam Nectarius patriarcha Constantinopolitanus abrogavit versus finem sæculi IV, ut invicte probant eruditi¹. Ad cujus quidem facti intelligentiam (quod protestantes ad nauseam objiciunt) sciendum est, Episcopos tempore Novatianorum Sacerdotem pœnitentiarium præfecisse, ut qui lapsi essent, coram illo delicta confiterentur. Quædam mulier ad pœnitentiarium presbyterum accedens, delicta post Baptismum commissa a se perpetrata confessæ est: *Presbyter vero præcepit illi, ut jejuniis et orationibus continuis vacaret, quo scilicet una cum delictorum Confessione opus etiam pœnitentiæ conveniens ostenderet. Progressu temporis mulier aliud facinus confessæ est Ecclesiæ, videlicet diaconum cum ipsa stupri consuetudinem habuisse: sunt verba Socratis*². Magnum inde exortum est scandalum in Ecclesia, et populus viros Ecclesiasticos hanc ob causam diceris appetere cepit: tunc quidam Presbyter nomine Eudemon suasit Nectario, ut Presbyterum pœnitentiarium expungeret, et *unumquemque, pro arbitrio et animi sui conscientia, ad Sacramentorum communionem sineret accedere*. Sozomenus factum istud eodem modo refert³.

Illo igitur admissio, non sequitur Nectarium Confessionem secretam

¹ V. Muzzarelli, *Buon uso della logica*, opusc. XIII. — Klée, Billuart, Belarminius, Tournely, etc.

² *Hist.*, l. V, c. XIX. V. Klée, Knoll, etc.

³ *Hist. Eccles.*, l. VII, c. XVI. Hic audiendus Perrone in suo *Catechismo*: « Quelques-uns pensent qu'il abolit la pénitence publique. D'autres (avec plus de raison peut-être) croient qu'il abolit le Tribunal mixte de la grande pénitencerie (comme nous dirions aujourd'hui), institué à l'occasion de l'erreur des Novatiens, pour qu'ils ne pussent pas dire que l'Église était trop indulgente en remettant tous les péchés. J'ai appelé ce tribunal *mixte*, parce qu'il était institué non-seulement pour remettre les péchés, mais encore quand il s'agissait de crimes énormes, pour obliger ceux qui les avaient commis ou ceux qui en étaient complices à subir la pénitence publique et quelquefois à dénoncer à l'évêque des fautes qui lui étaient réservées. Une femme ayant été ainsi forcée de faire connaître le péché d'un diacre, il en résulta un grand scandale pour le peuple. Le scandale n'arriva donc point parce que le prêtre rompit le sceau de la confession, mais à cause de la dénonciation commandée par ce tribunal mixte, qui était un appendice du tribunal ordinaire de la confession. A cette occasion, l'évêque Nectaire abolit cette institution additionnelle, et la confession revint à son antique simplicité. C'est là le sujet des regrets de l'historien Sozomène, parce qu'il voit le péché moins retenu désormais par la honte de l'aveu public. »